

Täysistunto

Keskiviikko 25.10.2023 klo 13.59—15.56

5. Lakialoite laiksi vaalilain muuttamisesta

Lakialoite LA 5/2023 vp Mats Löfström r

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Tämän esittelee meille edustaja Löfström.

Keskustelu

15.18 **Mats Löfström r** (esittelypuheenvuoro): Ärade fru talman! I den här lagmotionen föreslår jag att vallagen ändras så att en av Finlands Europaparlamentariker väljs från landskapet Åland för att kompensera för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförts till unionens kompetensområde. Det här är en fråga som hela Ålands självstyrelse står bakom.

En egen EU-parlamentsplats skulle genom motionen genomföras så att landskapet Åland skulle utgöra en egen valkrets i Europaparlamentsvalet. Valet skulle förrättas i tillämpliga delar i enlighet med vallagens bestämmelser om val av riksdagsledamot i landskapet Ålands valkrets. Avsikten är att lagen tillämpas första gången i det val av ledamöter till Europaparlamentet som hålls år 2024, den 9 juni, alltså de facto på Ålands självstyrelsedag.

Genom självstyrelsen har landskapet Åland ett unikt och långt utvecklat självstyre som innefattar överförd lagstiftnings- och förvaltningsmakt från Finlands riksdag och regering. Då landskapet tillsammans med resten av landet godkände ett inträde i Europeiska unionen överfördes även en betydande del av denna lagstiftningsmakt till unionen. Trots sin unika särställning och denna kompetensöverföring har landskapet ändå inte någon helt egen representation i Europeiska unionens organ.

Europeiska unionen erkänner endast länder som sina medlemmar och därmed är bestämmelserna om dessa organ även uppbyggda runt medlemsstaterna. Självstyrda områden inom unionens medlemsstater kan inte tilldelas representation i unionens organ i eget namn, utan endast ifall medlemsstaterna internt beslutar att fördela makten så. Det här gäller bland annat medlemsstaternas mandatfördelning i Europaparlamentet.

Ärade talman! Vissa självstyrande områden inom unionen har tidigare erhållit egna ledamotsplatser i Europaparlamentet. Som exempel beslöt Danmark att överlåta ett av sina mandat i Europaparlamentet åt självstyrda Grönland. Grönland har sedermera utträtt ur

Pöytäkirjan asiakohta PTK 48/2023 vp

unionen men exemplet är ett prejudikat på att så här går att göra. Även Belgien har tilldelat landets tyskspråkiga region en egen plats. Regionen kan med sitt befolkningstal proportionellt jämföras med Åland.

I motsats till ovanstående exempel har Finland hittills beslutit att inte ge ett av landets mandat i Europaparlamentet till Åland. Detta trots att Ålands konstitutionella ställning genom självstyrelselagen är betydligt starkare än andra lagstiftande regioners ställning i Europa.

Då man vid anslutningen till EU fattade beslut beträffande bestämmelserna om hur Finlands representanter skulle väljas valde man en linje där hela landet utgjorde en enda valkrets. I regeringens proposition beträffande lagförslaget poängterades dock att landskapet Åland innehar en särställning som baserar sig på den då gällande regeringsformen och som har garantier även i internationell rätt.

För att kompensera att även Åland överlät lagstiftningsbehörighet till unionen ansågs det befogat att genast inleda förhandlingar med unionen om att Finland skulle tilldelas en extra plats i Europaparlamentet. Därmed klargjorde den dåvarande regeringen att en åländsk representant är konstitutionellt berättigad. Vidare poängterades att landskapets möjligheter att påverka den nationella beredningen av gemenskapsärendena, då främst lagstiftning, bör tryggas i tillräcklig grad.

Även statsminister Matti Vanhanens andra regering klargjorde senare behovet av att kompensera landskapet Åland för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförts till unionens kompetensområde. Som en följdåtgärd av ratificeringen av Lissabonfördraget, genom vilket Europaparlamentets betydelse och roll i EU:s beslutsprocess ökade, fattade statsrådet den 23 april 2009 ett principbeslut om Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden. I principbeslutet, som gäller tills vidare och vilket riksdagens grundlagsutskott senast 27 april 2018 understrukit, stadgas att regeringen ska medverka till att utveckla landskapets inflytande på arbetet i Europaparlamentet och att i kommande förhandlingar på gemenskapsnivå om fördelning av parlamentsplatser hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status.

Grundlagsutskottet har tidigare granskat frågan och haft förståelse för landskapets tidigare initiativ om att ändra vallagen så att landskapet Åland vid Europaparlamentsvalet ska utgöra en egen valkrets ur vilken en ledamot väljs till parlamentet. Utskottet har vidare konstaterat att trots att förslaget inte kan ses direkt förenligt med proportionalitetsprincipen så finns inga konstitutionella hinder. Utskottet har slagit fast att lösningen på frågan om Ålands representation i Europaparlamentet i sista hand måste vara politisk. Grundlagsutskottet har vid senare tillfällen ansett att det är viktigt med fortsatt diskussion på europeisk nivå om landskapets medinflytande i Europaparlamentet och har även fäst vikt vid ovanstående principbeslut både 2006 och 2018.

Ärade talman! Europaparlamentet godkände tidigare i år ett förslag om att platserna i Europaparlamentet utökas och att Finland får en plats till. Finlands platser ökar således från 14 till 15. I och med att Europeiska unionens medlemsstater självständigt bestämmer om fördelningen av sina ledamotsplatser i Europaparlamentet kan det konstateras att frågan om åländsk ledamotsplats hör till riksdagens lagstiftningsbehörighet. Faktumet att Finland tilldelas en ytterligare plats i parlamentet möjliggör nu att i enlighet med tidigare principbeslut säkerställa Ålands representation inom EU:s organ utan att antalet mandat tillgängliga för de registrerade partierna i riket i praktiken skulle minska.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 48/2023 vp

Jag föreslår därför att riksdagen godkänner lagförslaget via denna lagmotion samt Ålands lagtings initiativ i samma ärenden, vilket gör att Åland blir en egen valkrets i nästa Europaparlamentsval. Det här handlar om politisk vilja och det är viktigt att vi nu hittar den viljan.

Arvoisa rouva puhemies! Kun Suomi 1. päivä tammikuuta 95 liittyi Euroopan unionin jäseneksi, osa maan toimivallasta päättää itsenäisesti lainsäädännöstään siirrettiin unionille. Unionin jäsenmaille on hyvitetty tämä toimivallan siirto antamalla pysyvä edustus unionin päättävissä elimissä. Tämä on tärkeä edellytys sille, että Suomella on realistiset ja tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valvoa etujaan ja vaikuttaa Euroopan unionin kehitykseen.

Ahvenanmaalla on itsehallintolain nojalla ainutlaatuinen ja pitkälle kehitetty itsehallinto, johon sisältyy siirretty lainsäädäntö- ja hallintotoimivalta Suomen eduskunnalta ja hallitukselta. Kun maakunta yhdessä muun Suomen kanssa hyväksyi liittymisen Euroopan unioniin, siirrettiin myös merkittävä osa tästä lainsäädäntövallasta unionille. Kyseisestä toimivallan siirrosta ja ainutlaatuisesta erityisasemastaan huolimatta maakunnalla ei ole omaa edustusta Euroopan unionin elimissä. Euroopan unioni tunnustaa jäsenikseen ainoastaan maita, ja näin ollen EU:n elimiä koskevat säännökset on rakennettu jäsenvaltioiden ympärille.

Tietyt itsehallinnolliset alueet unionissa ovat aiemmin saaneet omat edustajanpaikat Euroopan parlamentissa. Esimerkiksi Tanska päätti luovuttaa yhden edustajanpaikoistaan Euroopan parlamentissa itsehallinnolliselle Grönlannille. Myös Belgia sai unionin aikaisemman laajenemisen yhteydessä pitää ylimääräisen edustajanpaikan sillä perustelulla, että paikka annetaan maan saksankieliselle vähemmistölle, jonka suhteutettua väestölukua voidaan verrata Ahvenanmaan väestölukuun.

Koska Euroopan unionin jäsenvaltiot päättävät itsenäisesti Euroopan parlamentin edustajanpaikkojensa jaosta, voidaan todeta, että kysymys Ahvenanmaan edustajanpaikasta kuuluu eduskunnan lainsäädäntövaltaan. Se tosiseikka, että Suomelle annetaan yksi lisäpaikka parlamenttiin, mahdollistaa nyt sen, että Suomi aikaisempien periaatepäätösten mukaisesti varmistaa Ahvenanmaan edustuksen EU:n elimissä ilman, että valtakunnassa rekisteröityjen puolueiden edustajanpaikat vähenisivät, ja se on myös tämän lakialoitteen ydin. — Kiitos, puhemies.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.